

GEERT DALES

TIEN ZETELS

Hoe **50PLUS** ten onder ging
en wat we daarvan leren

2020 Prometheus Amsterdam

© 2020 Geert Dales
Omslagontwerp Studio Monty
Foto omslag Olaf Kraak/ANP
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4653 5

Naderend onheil

‘Job, ik ga de ambtswoning niet meer uit voordat we deze kwestie hebben afgehandeld, al wordt het ook zondag,’ sprak ik op een vrijdagavond tot de burgemeester van Amsterdam. Een klokkenluider had zich een paar dagen daarvoor bij Cohen gemeld met het verhaal dat ik mijn echtgenoot op kosten van het gemeentelijke Havenbedrijf mee zou hebben laten reizen op een dienstreis naar Afrika die ik in mijn rol als wethouder Havenzaken had gemaakt. ‘Je was met Rinze in Ghana,’ sprak de burgemeester. ‘Ghana? Daar ben ik nog nooit geweest, Job. Ik was in Ivoorkust en Kameroen.’ ‘O, dan zal dat het zijn.’ Verder wist Job het ook niet precies maar hij had vernomen dat het foute boel was. Hij wilde niet zeggen van wie. Hij had de persoon in kwestie geheimhouding beloofd.

Onmiddellijk racete ik naar huis, waar ik alle bonnen, rekeningen en betaalbewijzen verzamelde waarmee ik de burgemeester nog dezelfde dag gedocumenteerd de nonsens van de aantijging aantoonde. Zoiets moest snel de wereld uit voordat de valse klokkenluider de pers voor zijn kar zou spannen en ik in de verdediging gedrukt werd. Cohen liet de zaak vervolgens dagenlang slossen. Ik vroeg hem herhaaldelijk naar zijn bevindingen. Op vrijdag was ik het zat en dwong ik de burgemeester van Amsterdam mij zijn conclusies te rapporteren. We zaten in een bovenkamer van de ambtswoning aan de Herengracht. Mijn persoonlijk medewerker was getuige. Ik durfde deze brisante conversatie met Amsterdams hoogste gezagsdrager niet alleen aan. De situatie was extra explosief omdat ik als wethouder Personeelszaken veel werk had ge-

maakt van een rechtlijnig integriteitsbeleid. De oprichting van het gemeentelijke Bureau Integriteit, het eerste in Nederland, was een van mijn bestuurlijke wapenfeiten. Al mijn inspanningen op dat gebied zouden iedere geloofwaardigheid verliezen als ik zelf een scheve schaats had gereden. Alleen al de schijn dat dit het geval was zou dodelijk zijn.

Opnieuw lichtte ik de burgemeester het dossier toe en drong erop aan de directeur van het Havenbedrijf te ontbieden om zijn visie te geven. Die zat stand-by. Cohen vond dat niet nodig. ‘Wat is dan nog je punt, Job?’ ‘Laat me even nadenken,’ sprak de burgemeester. Ik verliet de kamer, mijn assistent bleef zitten. Beneden haalde ik een borrel uit de keuken, wandelde wat in de tuin en belde mijn echtgenoot om te melden dat hij zich geen zorgen hoefde te maken mocht ik die avond niet thuiskomen. Ik was dan niet de hort op, maar verbleef in de ambtswoning van de burgemeester van Amsterdam. Na een minuut of twintig ging ik naar boven. Job zat als de Denker van Rodin naar buiten te staren. ‘Ben je eruit?’ vroeg ik. ‘Ja,’ zei Cohen. Ik ging zitten en wachtte af. ‘Mijn conclusie is dat je integer hebt gehandeld.’ Ik antwoordde: ‘Mooi. Wil je dat dan even opschrijven?’ Mijn assistent schoof de burgemeester een vel papier toe. Cohen pakte een pen en schreef:

Beste Geert,

N.a.v. de Afrika-missie van de haven en na ons overleg daarover, waar nog een gespreksverslag van volgt, stel ik vast dat ik in jouw integriteit, ook in deze kwestie, geloof.

Job Cohen

20 juni 2003

Ik stak het papier in mijn binnenzak, bedankte de burgemeester, verzocht hem excuses aan te bieden aan zijn echtgenote dat de vrijdagavond in het honderd was gelopen en verliet het pand. Eenmaal buiten keken mijn medewerker en ik elkaar aan. ‘Wat was dit voor een krankzinnige vertoning?’

Dat ik er goed aan had gedaan Cohens bevindingen zwart-op-wit te hebben bleek in 2008, toen ik, terwijl ik al jaren weg was uit de Amsterdamse politiek, opnieuw met mijn vermeende gesjoemel werd geconfronteerd nadat de gefrustreerde valse klokkenluider, wiens naam Cohen mij nooit meldde maar die ik al snel in beeld had inclusief zijn motief, naar een journalist van *de Volkskrant* was gestapt. De journalist ging er nog mee aan de slag ook, maar de krant wijdde er uiteindelijk geen woord aan. Toenmalig hoofdredacteur Pieter Broertjes, de latere burgemeester van Hilversum, bood zelfs per mail excuses aan dat ik ermee lastiggevallen was.

Gekkingheid

Deze zaak was een van de vele gekkigheden die op mijn pad kwamen sinds ik mij in de jaren negentig van de vorige eeuw voor de vvd verkiesbaar stelde voor de gemeenteraad van Amsterdam en dankzij een hoge plaatsing op de kieslijst in april 1998 ‘politicus’ werd. Ik raakte betrokken bij grote en spraakmakende zaken en belandde in merkwaardige situaties, maar nergens was het gekker dan bij 50PLUS, de politieke partij waarvan ik in mei 2018 onverwacht voorzitter werd. Hoogtepunt in die idioterie was een sergeantenputsch onder regie van een van de prominentste partijleden. Die leidde in het voorjaar van 2020 tot het aftreden van het voltallige partijbestuur, het vertrek van de partijleider en reeds gekozen lijsttrekker voor de verkiezingen van 2021, het overstappen van het enige 50PLUS Europarlementslid naar het cda en een uittocht van vrijwel alle hooggekwalificeerde Kamerkandidaten, met als gevolg een razendsnelle val van tien naar nul zetels in de peilingen. Onderdeel van de coup was een rechtszaak die door een voormalige chef van het partijkantoor werd aangespannen tegen het bestuur en waarvoor de kosten werden gedragen door een coterie van hooggeplaatste partijleden. In het echte leven staan stevige sancties op zulk subversief gedrag. In het operettetheater van 50PLUS zitten de putschisten nog stevig in het zadel. Enkelen zijn zelfs doorgedrongen tot het hoofdbestuur, anderen zetelen nog immer in het parlement. ‘Iedere dag

vraag ik mij af “kan het nog gekker” en iedere dag luidt het antwoord: ja,’ zei ik in het voorjaar van 2020 in een radio-interview. Er zat geen spoor van overdrijving in.

Overleven

Ik was midden veertig toen ik ‘de politiek in ging’ en had dus al een half leven in andere kringen achter de rug. Al snel merkte ik dat het politieke milieu bijzondere kenmerken vertoont. Wonderlijke omgangsvormen, een bovengemiddeld aantal rare snuiters, monoloog boven dialoog, poseergedrag, bovenmatig opportunisme, veel hypocrisie, onveilige werkomgevingen en een opvallend losse omgang met de waarheid en de beginselen van moraliteit en integriteit.

Een roemruchte illustratie vormde het hoerenbezoek van toenmalig wethouder Rob Oudkerk. Als hij, wat hij niet deed, zijn collega’s in het College van B&W in vertrouwen had genomen en verteld had dat het geen ‘regulier’ hoerenbezoek was, maar plaatsvond op de tippelzone aan de Theemsweg in het Amsterdamse havengebied, hadden wij hem meteen uitgelegd dat het einde oefening was. Hij had de eer aan zichzelf kunnen houden en buiten de politiek verder kunnen gaan. Dat brisante detail was wellicht binnenskamers gebleven. In collegevergaderingen hadden we meermaals gesproken over vrouwenhandel en andere misstanden in dat tippelgebied, dat nota bene op gemeentelijk initiatief tot stand was gekomen om toezicht te kunnen uitoefenen. B&W wilden er vanaf. Oudkerk had in een door haar gepubliceerd gesprekje met schrijfster Heleen van Royen gesnoefd over zijn bezoek aan prostituees, maar gezwegen over de locatie van zijn uitstapjes, die een paar dagen later door een tv-optreden van de burgemeester bij het programma *Buitenhof* op straat kwam te liggen. Oudkerk zou voor eeuwig gebrandmerkt raken als de wethouder die gebruikmaakte van de diensten van de meest kwetsbare vrouwen uit die branche. Naar de hoeren mag, maar niet bij voorzieningen als die van de Theemsweg. Een representant van een partij die als geen ander

claimt op te komen voor de verworpenen der aarde is na zoiets natuurlijk op slag iedere politieke geloofwaardigheid kwijt. Het duurde lang voordat hij zijn onmiskenbare kwaliteiten elders weer kon inzetten.

In de twee decennia die ik doorbracht in het politieke milieu heb ik van alle curieuze karakteristieken van dat universum veel meegekregen. Ook ik kwam er, besmet als je erdoor raakt, niet zonder morele schade van af. Nimmer heb ik mij bezondigd aan schendingen van financiële integriteit, hoezeer sommige rancuneuze tegenstanders ook hun best deden te doen geloven dat het wel zo was. Maar ik ben zeker niet vrij van morele smetten. De kunstjes, streken, listen en ander gereedschap uit de politieke trukendoos zijn mij niet vreemd. In dat milieu is het nagenoeg onvermijdelijk er van tijd tot tijd gebruik van te maken. Anders overleef je het niet.

Tom Poes, verzin een list!

Toen ik als wethouder Financiën de wethouder Noord-Zuidlijn te hulp wilde schieten met bestemmingsreserveringen van honderden miljoenen euro's uit gemeentelijke exploitatieoverschotten wist ik dat een dergelijk begrotingsvoorstel tot gekrakeel zou leiden, al was het maar omdat ik zowel de ene als de andere portefeuille onder mijn hoede had. Als Tom Poes verzon ik een list. Wetende hoe gevoelig de fiscale aanslag op het gewaardeerde huisdier lag in de Raad en bij de Amsterdamse bevolking, stelde ik in hetzelfde pakket begrotingsvoorstellen een verdubbeling van de hondenbelasting in het vooruitzicht. De commotie was groot. Tijdens een demonstratie van hondenbezitters voor het stadhuis werd mij een petitie aangeboden, waarbij een van de honden de instructie kreeg mij stevig in de kuiten te bijten. Foto's van het tafereel haalden de voorpagina's. 'Zelf heb ik geen hond maar wel drie kippen,' zo begon ik mijn betoog nadat de Raad in eerste termijn gehakt had gemaakt van mijn hondenbelastingplan.

'O, fandaar dat jij so goed ken kakele,' interrumpeerde Henk Bak-

ker senior, het kleurrijke, zeer langharige raadslid van Leefbaar Amsterdam, in onvervalst Mokums. 'Mijn kippen leggen eieren. Dat kunt u van uw hond niet zeggen, meneer Bakker,' riposteerde ik. 'Ja en die ken jij naar je hoofd krijgje,' riep Bakker, nooit te beroerd voor een ruig statement. 'U heeft daar ervaring mee, meneer Bakker, dus ik zou zeggen: laat maar komen, die eieren,' zei ik, doelend op een incident in de deelraad van Amsterdam Oud-West waar Bakker de stadsdeelvoorzitter eieren op haar hoofd stuk had geslagen. De raadszaal vulde zich met bulderend gelach. Mijn voorstel de hondenbelasting te verdubbelen sneuvelde na een tumultueus debat. Het werd een verhoging met 25 procent. Niemand sprak nog over de honderden miljoenen voor de Noord-Zuidlijn.

Marktkoopman Henk Bakker senior – hij vormde met zijn gelijknamige zoon Henk junior de tweemansfractie van Leefbaar Amsterdam – overleed in 2008. Deze paradijsvogel had op een of andere manier mijn hart gestolen. Hij had gekke en ook verwerpelijke dingen gedaan in zijn leven, maar ik voelde aan alles dat hij in de kern geen fout mens was. Bij zijn uitvaart op de schilderachtige begraafplaats Vredenhof in Amsterdam-West trof ik slechts één andere oud-Amsterdamse politicus om de voormalige collega te gedenken: vvd'er Ruud Nederveen, die het nog zou schoppen tot burgemeester van Bloemendaal. Staande voor het graf van zijn vader liet Henk junior mij weten hoezeer hij mijn komst had gewaardeerd. Kleine momenten in een mensenleven die diep kunnen ontroeren. Voor hem, maar ook voor mij.

Een bekende en veelgebruikte route om in de politiek iets gedaan te krijgen of van iemand af te komen is een journalist op een of ander spoor zetten. De valse klokkenluider over de Afrikareis probeerde het met mij in 2008. Zonder succes. Wel vaker kreeg ik het journaal langs zij met een of andere ingestoken roddel over mij. Zo gaan die dingen. Wie schone handen wil houden moet niet de politiek in gaan. Ook de mijne zijn niet schoon. Ik durf de stelling aan dat het lekken naar de pers tot in de hoogste kringen voor-

komt. Die stelling durf ik aan omdat ik er getuige van was of hooggeplaatste tipgevers het mij zelf vertelden. Iedere journalist van enige naam en faam zal kunnen bevestigen dat het dikwijls niet de minsten zijn die materiaal droppen bij de pers. Vaak wordt een stroman ingezet zodat de hotemetoot zelf buiten beeld blijft.

Als je in de politiek een positie van enig belang hebt staat altijd iemand klaar om je een mes in de rug te steken. En vaak is dat niet degene van wie je het verwachtte. Overleven is de opgave en dat gaat niet zachtzinnig, zeker niet in de politieke arena van Amsterdam. Rob Oudkerk kan erover meepraten. Ik ook. Bij hem trof het mes doel. Bij mij niet. Toen niet.

Door een toevallige samenloop van omstandigheden namen wij in 2004 vrijwel gelijktijdig afscheid van het College van B&W. Hij vanwege zijn affaire, ik omdat ik burgemeester van Leeuwarden werd. Bij mijn afscheidstoespraak in de Amsterdamse gemeenteraad had ik – naar analogie van een in 2002 toevallig door de NOS opgenomen conversatie tussen burgemeester Cohen en het vers gekozen PvdA raadslid Rob Oudkerk over ‘kutmarokkanen’ – de toen nog zittende wethouder Oudkerk toegesproken met de tekst: ‘Rob, je bent een kut-Rob, maar wel mijn kut-Rob.’ Zijn neergang vond ik verwijtbaar en jammerlijk tegelijk. Dat zo’n talent door eigen schuld verloren ging voor de stad was betreurenswaardig. Ik heb liever spannende, excellerende stouterds dan suffe, middelmatige braveriken. Het eerste soort is in omvang beperkt, van het tweede loopt het openbaar bestuur over.

Bij een vertrek van een wethouder vond er altijd in de ambtswoning van de burgemeester een afscheidsdiner plaats. Deze keer dus van twee wethouders tegelijk. Het hele College van B&W in de oude samenstelling, inclusief de gemeentesecretaris, was aanwezig, met partners. De stemming was bedrukt. Niemand had er zin in. Job Cohen nog het minst. Dat mijn nieuwe functie mede was ingegeven door mijn wens de groep te verlaten was geen geheim.

Dat Rob wrok koesterde over hoe hij was behandeld evenmin. De geforceerde lolligheid bij de borrel vooraf was een perfecte opmaat naar de rest van de avond. Het was de film *Festen* van Thomas Vinterberg, maar dan in het echt. Na het eerste voorgerecht viel de conversatie stil. Wethouder Duco Stadig sprak zijn ook in het College veelgehoorde oproep: ‘Burgemeester, doe iets!’ ‘Ja, ja,’ sprak Cohen. ‘Ik geef het woord aan Geert.’ ‘Burgemeester,’ zei ik, ‘ik zal vanavond zeker nog spreken, maar dit is mijn afscheidsdiner, dus lijkt het me beter dat ik niet de eerste, maar de laatste spreker ben.’ CDA-wethouder Hester Maij redde de ongemakkelijke situatie. ‘Laat mij maar.’ Ze nam het woord en declameerde een gedicht met als strekking ‘we gaan nu wel uit elkaar maar wij komen ooit weer samen, in het Catshuis of zo’. ‘Rob en Geert zijn blij want Hester is er ook weer bij’ luidde het refrein, met een vileine verwijzing naar de pogingen van Rob en mij om haar, bij de formatie van het College in 2002, buiten de deur te houden. Wij wilden een oud- CDA-raadslid als wethouder. Maij hield bij de formatiebesprekingen de poot stijf. ‘Jongens, als jullie het CDA erbij willen hebben ben ik de wethouderskandidaat.’ Ik was meteen om. Zo’n type moesten we hebben. Ze bleek naderhand een goede en collegiale wethouder.

We kregen nog een hapje. Weer ongemakkelijke stilte. Wethouder Hannah Belliot, een indrukwekkende persoonlijkheid met wie ik in 2017 een warm weerzien beleefde toen ik haar – vergeefs – vroeg of ze voor 50PLUS lijsttrekker voor de Amsterdamse Gemeenteraadsverkiezingen van 2018 wilde zijn, stond op. De geofende gospelzangeres zong ‘Sometimes I feel like a motherless child’, een spiritueel lied met referenties aan de slavernij:

Sometimes I feel like a motherless child
Sometimes
Long ways from home
Do believe us?
Sometimes I feel like a motherless child
Why?

Cause nothin' ever happens
Nothin'
Well, nothin' good

Hannahs stem deed de spiegel in de eetkamer bijkans barsten. Het ontroerde alle aanwezigen. We konden weer even vooruit. Het hoofdgerecht werd geserveerd. Toespraakjes van deze en gene. Nog een gerecht. Oudkerk kreeg het woord. Nadat Rob een stapel boeken die hij op tafel had gelegd stuk voor stuk doornam en vertelde waarom die voor de ene of de andere aanwezige lezenswaardig zou zijn, waarna hij dat boek over zijn schouder wierp en het volgende behandelde, gaf hij het woord aan zijn tot ieders verbazing aanwezige echtgenote. Ze stond op, trok een vel papier uit haar tas en las voor. Het was een mooi, ontroerend, maar ook hui-veringwekkend verhaal over vriendschap, liefde, trouw, bedrog, hoop en vrees. Ze spaarde haar losbandige echtgenoot niet maar betoonde zich een indrukwekkend loyale partner. De afmaker kwam hard aan.

Robs wethouderschap was de vervulling van een droom. Om iets te doen voor de stad waarvan hij houdt en de mensen bij wie hij zich betrokken voelt. Iemand heeft hem een mes in de rug gestoken en nu is het voorbij. Vooralsnog blijf ik hem trouw. Ik weet niet of we het gaan redden. Maar ik probeer het.

Er viel een ijzingwekkende stilte. Ik zat, net als in de Collegekamer, recht tegenover Cohen en zag hem asgrauw wegtrekken. Deze avond was definitief naar de knoppen. Dit kwam niet meer goed. Ik was de volgende spreker. Rinze noch ikzelf kunnen ons herinneren wat ik gezegd heb. Het zal iets obligaats geweest zijn met dank aan de collega's en zo. Om nu nog gevat uit de hoek te komen was onmogelijk en ongepast. Daarna rondde Cohen af. Met onverholen tegenzin hees hij zich overeind en stak van wal. 'Ik zal het maar eerlijk zeggen,' sprak de burgemeester, 'ik heb als een berg opgezien tegen deze avond.' Van wat hij daarna sprak is